

YENİ MEDYA İMKÂNlarıyla NEOLİBERAL DÜNYADA SEYAHAT VE ÇALIŞMA: *WORKAWAY* TURİZMİ VE GÖNÜLLÜ EMEK

Gamze Toksoy*

Öz

Küreselleşen yeni ekonomilerin yükselişine paralel olarak, turizm alanında da küresel organizasyonu kolaylaştıran ve katılımcı pratikleri yaygınlaştıran iletişim araçlarının vasıtasıyla yeni pazarlar açılmıştır. Gönüllü turizmi, küresel turizm pazarı içerisinde giderek genişleyen ve çeşitlenen alt alanlardan biridir. İnternet ortamının sağladığı olanaklarla dünyanın farklı bölgelerinden birbirini tanımayan milyonlarca kişi iletişim ağları kurmakta ve dünya çapında seyahat etmenin alternatif alanlarını yaratmaktadır. Bu araştırmada, gönüllü turizmi içerisinde değerlendirilebilecek *workaway.info* inisiyatifinin kurduğu toplumsal etkileşim ağının niteliği tartışmaya açılacaktır. Katılımcı pratikleri nasıl yönlendirdiği, nasıl bir çalışan figürü inşa ettiği üzerine odaklanılacak ve bu figürle daha geniş düzlemdeki sosyo-ekonomik gelişmeler arasındaki bağlar değerlendirilecektir. Araştırmada, *workaway* inisiyatifinin *web* sayfası (www.workaway.info) netnografik araştırma yöntemlerinden yararlanılarak incelenmiştir. Ayrıca, araştırmanın çerçevesi, dünyada ve Türkiye’de yakın dönemde *Workaway* sisteminin işleyişi hakkında bilgi veren gözlem ve değerlendirmelerle genişletilmiştir.

Anahtar Terimler

gönüllü turizmi, gönüllü emek, güvencesiz emek, sosyal medya, katılım, *Workaway*.

* Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

ORCID ID: 0000-0002-7506-897X, gamzetoksoy@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 17/08/2019 Makalenin Kabul Tarihi: 10/11/2019

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2019. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

TRAVEL AND WORK IN THE NEOLIBERAL WORLD WITH THE OPPORTUNITIES OF NEW MEDIA: WORKAWAY TOURISM AND VOLUNTARY LABOR

Abstract

Parallel to the rise of globalized new economies, new markets have been opened with the advantages of communication tools that facilitate the global organization and participatory practices in tourism. Volunteer tourism is one of the sub-areas that are expanding and diversifying within the global tourism market. With the opportunities provided by the internet environment, millions of people from different parts of the world, who do not know each other, can establish communication networks and create alternative ways of traveling around the world. In this research, the nature of the social interaction network established by the workaway.info initiative, which can be evaluated in voluntary tourism, will be discussed. The focus will be on how to build an employee figure and the links between this figure and socio-economic developments on a wider plane and how to direct participatory practices. In the study, the *web* page of the *workaway* initiative (www.workaway.info) was examined using netnographic research methods. In addition, the scope of the research has expanded by observations and evaluations that provide information about the functioning of the *Workaway* system in the world and in Turkey in the near term.

Key Terms

volunteer tourism, volunteer workers, precarious labor, social media, participation, *workaway*.

Giriş

Küresel ekonomilerin coğrafya-aşırı özelliğine ve akışkanlığına işaret edilirken, hareket halindeki insanların yarattığı etkileşim alanının yoğunluğuna, bilgi teknolojilerinin üretim alanının çeşitliliğine ve sosyal medya aracılığıyla dolaşım hızına vurgu yapılır (Appadurai, 1996; Castells, 2005). Küresel boyutlardaki bu gelişmelerin etkisiyle, 1990'lar sonrasında turizm alanında kent ve mekân eksenli tartışmaları da etkileyecek düzeyde yeni alternatifler ortaya çıkmıştır (Urry, 1999). Dünyanın hemen her yerinden yeni medya ortamının milyonlarca kullanıcısı, önceki dönemlerden farklı olarak kendilerine sunulan hazır paket programlara yüksek ücretler ödeyerek farklı coğrafyaları gezmek yerine, çalışarak tatil turizmi (*working holiday tourism*) veya gönüllü turizmi¹ (*volunteer tourism*) diye adlandırılan alternatif yollarla seyahat etmektedir.

¹ Sosyal medyada örgütlenen bu turizm biçimleri tanımlanırken, çalışma ve gönüllülük çoğu zaman birbirini ikame edecek şekilde kullanılmaktadır. Bu metinde yer verilen, araştırmanın odaklandığı

Çalışarak tatil yaptırmayı hedefleyen bu turizm, iş ve tatil olanaklarını birleştirerek gezginlerin yüksek bütçelere ihtiyaç duymaksızın dolaşmalarını sağladığı ve onlara gittikleri bölgelerdeki yerel yaşamı daha yakından tanıma olanağı yarattığı, böylece aktörlerin kültürel ve sosyal çevrelerini etkileşimli bir alan olarak yeniden yapılandığı iddiasındadır (Wearing, 2001).

Gönüllü turizmine odaklı literatür, bu turizmin hem büyüklük hem değer bakımından gelecekteki piyasa tahminleri düşünüldüğünde gittikçe küresel bir fenomene dönüştüğü tespitini yapar. Bu turizme farklı programlar içerisinde dahil olan katılımcı sayısı, geçtiğimiz on yılda 1,6 milyonu geçmekte ve sayı artmaya devam etmektedir (TRAM 2008; Tomazos and Cooper, 2012). Genişleyen pazarıyla gönüllü turizmi, önemli bir bölümü ticari amaçlarla hizmet veren -bir kısmı sosyal yardım kurumları tarafından organize edilen programlar olsa da- ve katılımcılarına alternatif tatil olanakları yaratan ticari kurumlardan oluşan geniş bir alanı kaplar (Benson, 2011; Mintel, 2008, TRAM, 2008; Uriely vd., 2003; Uriely, 2001; Uriely ve Reichel, 2000). Bu araştırmanın odaklandığı *workaway.info* sistemi de internet üzerinden üye olan katılımcılarıyla her geçen gün genişlemektedir. Sitede verilen bilgilere göre ayda 12 milyon kişi siteyi ziyaret etmektedir (Workaway Information, 2019).²

Turizm ve kültürel çeşitlilik meselesine odaklanan literatür, bir yandan küresel ekonomiler içerisinde sektörel olarak turizmin yaygınlaşma ve çeşitlenme süreçlerini değerlendirirken, bir yandan da bu turizmin kültürel yakınlaşma veya kültürel çeşitlilik iddialarının ticariliğini eleştirel zeminde tartışmaya açar (Brennan, 2018; Dlaske, 2016; Lyons, 2008; Wearing vd., 2008; Urry, 1999; Harvey, 1997). Bu noktada, mevcut literatürün izleğinde, küresel yeni ekonomiler ile bağıni kurabileceğimiz *workaway.info* gibi sistemlerin, tatil ve çalışmayı bir arada sunarken belli bir çalışan figürünü desteklediğini vurgulamak gerekir. Bu figür, çağdaş ekonomilerin işçisinden beklediği çalışma normlarıyla, mevcut istihdam rejimlerinin şekillendirdiği esnek ve güvencesiz üretim koşullarıyla uyumludur. Aşağıda, sanal ortamda katılım yoluyla genişleyen turizm sistemlerinin, çağdaş kapitalist ekonomiler içinde nasıl bir alternatif yaklaşım getirdikleri, küresel ve yerel ekonomik işleyişe, esnek zamanlı çalışma koşullarına nasıl eklemlendikleri pratikler de göz önüne alınarak değerlendirilecektir.

workaway.info sitesindeki gönüllü tanımı, kaldıkları yerler için para ödemeyen, emek değişimine dayalı olarak çalışan turistleri ifade etmektedir.

² Sitenin kullanıcı sayısı değişkenlik göstermektedir: 2019 yılı Ekim ayı verilerine göre, siteye kayıtlı 178 farklı ülkeden aktif kullanıcı sayısı 40,000'dir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, gönüllü turizmin aktörleri gönüllüler ve ev sahipleri hakkında elde edilen niteliksel verilere odaklanılmıştır. Verilerin önemli bir bölümü, gönüllülerin işe kabul süreçlerinin ayrıntılandırıldığı, ev sahiplerinin ilanlarının olduğu ve önerilen turizm biçiminin çerçevesinin çizildiği *workaway.info* sitesinden elde edilmiştir. Sitede bulunan *Workaway* inisiyatifinin tanımlarının ve duyurularının yanı sıra, gönüllü çalışan turistlerin işe alımlarını ve deneyimlerini tartıştıkları çevrimiçi bloglar da incelenmiştir. Gönüllü turizmin işleyişinin açıkça görüldüğü elektronik ortamlara ilişkin verileri incelemede netnografik yöntemden yararlanılmıştır.

Netnografi, etnografik araştırmaların yaklaşımlarına benzer niteliktedir ve sanal toplulukların özelliklerini inceler. Çevrimiçi pazar araştırmalarında müşterilerin ihtiyaçlarının, geri bildirimlerinin, *web* sitesi, *blog*, forum gibi çevrimiçi grupların kullanıcılarının incelendiği alanlarda kullanımı yaygındır (Kozinets, 2002; Kulavuz-Onal ve Vasquez, 2013). Ayrıca, turistlerin deneyimlerini aktardıkları portallara odaklı araştırmalar da vardır (Rageh vd., 2013). Netnografik araştırmalar, araştırmacının veri elde etmek için kaynakları harekete geçirmesi gerekmeksizin doğrudan kamuya açık verilere ulaşması ve etnografik araştırmalarda araştırmacının herhangi bir grup içerisinde bilinen varlığının günlük yaşamın akışında yaratabileceği sorunlardan uzak olması gibi avantajlara sahiptir (Brennan, 2018, s. 47). Bununla birlikte, arayüzde üretilen metin ve görseller, araştırılan grubunun kendi sunumlarıdır ve elde edilen yoruma dayalı verilerin gözlemlenmesi, araştırmacının incelenen sanal topluluğun niteliklerine ve kültürüne dair bilgisini ve deneyimlerini artıracaktır (Çomu ve Halaiqa, 2014, s. 70-73).

Bu araştırmanın merkezinde yer alan sanal topluluk, gezdikleri ve çalıştıkları yerlere dair deneyimlerini sanal ortamda paylaşan, gündelik yaşamlarında sıklıkla yer değiştirebilen bir topluluktur. Başka bir deyişle, araştırmaya konu olan turizm kanalıyla çalışan kişiler, kendilerinin de önceden öngöremedikleri ortamlara dahil olur, iş koşullarıyla karşılaşır ve yeni deneyimler edinirler. Edinilen deneyimler, kimi zaman *Workaway* inisiyatifinin söylemlerinden ayrışır ya da gönüllü emeğin sanal ortamdaki tarifleri ile pratikte yaşananlar farklılaşabilir. Araştırmada seçilen yöntemin avantajı, *web* sitesindeki paylaşımlarla oluşturulan turizmin imajı veya yaratılan gönüllü profili ile pratikte yaşanan farklılıkları görmeye olanak tanınması olmuştur. Bu bağlamda, araştırmanın bütününde tartışılan çalışan figürünün nasıl karakterize edildiği sorusu,

önce sanalda grup kimliğinin nasıl oluşturulduğuna dair belli üst temalara ulaşılarak anlaşılmasına çalışılmıştır. Metinde ana temalar, işe alım süreçleri, çalışma koşulları ve işin denetimi olarak sınırlandırılmıştır. Ardından, süreçler alanda gözlemlenerek elde edilen bilgiler araştırmaya dahil edilmiştir. Metnin odağındaki temaların belirlenebilmesi için öncelikle *workaway.info*'dan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Bu veriler ile bir gönüllünün siteye nasıl dahil olduğu, gönüllüler topluluğunun nasıl karakterize edildiği, çalışarak tatil turizminin nasıl tanımlandığı, katılımın nasıl sağlandığı ve ev sahiplerine nasıl ulaşıldığı gibi aşamalar incelenmiştir.

Bu araştırmanın yazarı, sitenin çalışma biçimini yakından gözlemlemek üzere siteye bizzat üye olarak süreçleri deneyimlemiştir. Ardından 2017-2018 yılları arasında, *Workaway* gönüllüsü olarak yurtiçinde ve yurtdışında ziyaretlerde bulunmuştur. Yurtdışında, İngiltere, Fransa ve İspanya'da gerçekleştirilen ziyaretlerde, kırsal alanda yaşayan üç ev sahibinin yanında bir ay ile iki hafta arasında değişen sürelerde kalınmış ve çalışılmıştır. Ziyaretlerde elde edilen deneyimler ve bilgiler değerlendirilerek, *web* sitesi bu kez Türkiye'den verilen ilanlara odaklanılarak yeniden incelenmiş ve Türkiye'den en çok ilan verilen Muğla ili çevresinde iki işletmede gönüllü çalışan olarak iki ay süresince kalınmıştır. Böylece, çalışmak üzere kalınan toplam beş ev sahibi araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen beş mekânın da sahipleri, evli ve çocuklu çiftlerdi. Yani on yetişkin ile birlikte çalışma ve yaşama olanağı bulunmuştur.³ Yine hepsi kırsal alana yerleşmeden önce büyük kentlerde yaşamış beyaz yakalı çalışanlardı ve orta sınıf yaşamlarını değiştirerek kentsel problemlerden kurtulmak, çocuklarını kırsalda büyütmek, yaşam pahalılığından ve ağır çalışma koşullarından kurtulmak, kendi işini kurmak gibi farklılaşan nedenlerle kırsal alana yerleşmişlerdi. Bu araştırmanın çerçevesi oluşturulurken, görüşülen ev sahiplerinin ortak sınıfsal özelliklerinin, iş ve yaşam tercihlerinin rolü olmuştur. Ev sahipleri daha önce çalıştıkları işlerle mevcut ekonomik sistemin içinde var olmuş, esnek ve güvencesiz çalışma koşullarını deneyimlemiş kişilerdi. Eski işlerini bırakıp kırsal alana yerleştikten sonra kendilerine turizm işletmesi, yoga merkezi, perma kültür ekolojik yerleşimi gibi iş alanları yaratmışlardı. Her ne kadar yerleştikleri bölgelerin yerlileri olmasalar da, kırsalda yeni finansal olanaklar yaratırken geriden getirdikleri iş ve yaşam deneyimlerinin

³ Çiftlerden biri hariç diğerleri on yaşının altında çocuklarıyla kırsalda yaşayan 40-45 yaş aralığında kişilerdi, çocuklarıyla bir arada yaşamayan çift ise 60-65 yaş aralığında kişilerdi, çocukları yetişkindi ve farklı kentlerde yaşıyorlardı.

avantajlarını kullanmışlardı. Bilginin pazarlanması, kentlerde yaşayan insanların ihtiyaçlarına hitap edecek iş alanlarının yaratılması gibi konularda becerileri vardı. Yanı sıra, esnek iş koşullarında gönüllü çalışanlarını koordine edebilecek deneyime sahiptiler.

İnternet ağları üzerinden örgütlenen, sosyal iletişim temelli yeni medya araştırmalarında, geleneksel medyadan farklılaşan avantajlar ve sınırlılıklar bulunur. Yayınlanan metinlerin ve görsel malzemelerin kullanıcılara açık olması, birbirine bağlı *link*'ler arasında gezinme olanağı, küresel alanda katılımcı profillerine kolayca ulaşabiliyor olmak gibi avantajların yanı sıra, incelenecek malzemenin değişkenliği ve sürekli yeni katılımcıların sisteme dahil olması gibi zorluklar da vardır (Binark, 2007, s. 21-24). Bu araştırmanın odağı olan *web* sitesinin kamuya açık sunumları, belli amaçlar, pratikler doğrultusunda hareket eden grupların, küresel alanda yaşanmakta olan ekonomik ve sosyal değişimlerle örtüşen özellikleri esas alınarak incelenmiştir. Öte yandan, yeni medya ortamındaki bilgilerin değişkenliği, kullanıcılarının hareketliliği ve sanal ortamda yayınlanan metinlerin geçiciliği, araştırma sırasında kimi sınırlılıkların yaşanmasına da neden olmuştur. Bu bağlamda, araştırmada, *web* sitesindeki bilgilerin incelendiği dönem daha uzun süreye yayılmış olmasına rağmen, siteden doğrudan alınan bilgiler ve alıntılar, saha ziyaretlerinin de yapıldığı 2018 yılı Haziran ve Temmuz ayları ile sınırlandırılmıştır. Ancak, gönüllü çalışma sürecinin örgütlediği bu tür sitelerin sayısının ve katılımcılarının her geçen gün arttığını ve çeşitlendiğini, dolayısıyla, yapılacak araştırmaların bağlamının da genişlemesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamak gerekir.⁴

“Dünyanın Öncü Gönüllü Topluluğu” *Workaway*'de Çalışan Olmak

Workaway, sınırlı finansal kaynaklara sahip insanların dünyanın farklı yerlerinde çalışarak seyahat etmelerini sağlamak için tasarlanmış bir programdır. Sistemin organize edildiği, İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca ve Portekizce yayın yapan *workaway.info* sitesinin giriş sayfasında karşımıza çıkan “The world's leading community for volunteering, working and cultural exchange (gönüllülük, çalışma ve

⁴ Türkiye’de de siteye üye olan ev sahibi sayısı artış göstermiştir. Araştırmanın site üzerindeki verilerinin değerlendirildiği 2018 Haziran ve Temmuz aylarında kayıtlı 471 ev sahibi ilan varken, ilan sayısı 2018 Ağustos ayında 480, Ekim 2018’de 492, Haziran 2019’da ise 500 olmuştur. İlan sayısı değişmekle birlikte Türkiye’den verilen ilanların büyük bir kısmı (ilanların yaklaşık %80’i) turizm yapılan bölgelerden, otel, pansiyon, tatil köyü, ekolojik çiftlik gibi yerlerde vasıfsız işler için veya yabancı dil pratiği, çocuk ve hayvan bakımı gibi işler için gönüllü çalışan arayan yerlerdendir.

kültürel değişim için dünyanın önde gelen topluluğu” (Workaway Information, 2019) sloganı, *Workaway* inisiyatifinin hedeflerini daha ilk bakışta açıklar niteliktedir. Sistemin çalışma mantığı, “volunteer (gönüllü)” olarak tanımlanan ve dünyanın farklı yerlerinden gelen kişilerin, ev sahibinin sunduğu kalacak yer ve yiyecek karşılığında günde birkaç saat çalışması olarak özetlenebilir.⁵

Workaway inisiyatifinin sanal platformu *workaway.info*'yu daha yakından incelediğimizde, bu platformun, gönüllü turizm pazarı içinde ekonomik ve sosyal anlamda farklı olduğu iddiasını taşıdığı görülür. Gönüllü turizmin faaliyet alanları, otel, pansiyon veya kamp alanı işletmeciliğinden, bağcılık, ekolojik çiftlik turizmine, doğa sporları, yoga merkezlerinden, at çiftliklerine kadar oldukça geniş yelpazededir. *Workaway*, bu pazar içerisinde kendisini parasal değişimin kapitalist mantığının en azından kısmi olarak dışında kaldığını iddia ederek farklılaştırır. Sitede yer alan misyonumuz bölümünde, “farklılıklar yaratmak” ve “dünyayı gerçekten görmek isteyen küresel gezginlerden oluşan bir paylaşım topluluğu oluşturmak” ana hedeflerine yer verilir. Gönüllülerden neden ödeme alındığı ise uzunca açıklanır: Sistemin ayakta kalması, çalışanlara ödeme yapılabilmesi ve bu sayede daha iyi hizmet verebilmek, gönüllüler için 24 saat ulaşılabilir bir danışman ağı oluşturmak. Bunun yanı sıra, internet ortamının sağladığı iletişim olanakları sayesinde hiç reklam vermeden ve büyük yatırımcılara, girişimci kapitalistlere ihtiyaç duymadan, dünyanın dört bir yanından insanların bağlantı kurmalarına aracılık ettikleri de tanıtım yazılarında vurgulanır (Workaway Information, misyonumuz bölümü, 2019).

Bu vurgular, ilk bakışta, *Workaway* sisteminin tanımladığı küresel gezginlerin, belli bir yere ve zamana bağlı olmaksızın hareket eden, kendi seçimlerinde bağımsız, parasal değişimin kapitalist mantığının yerine farklı kültürleri tanımak, farklı dilleri öğrenmek ve dünyayı gezerek insanlara yardım etmek gibi değerleri koyan kişiler olduğu izlenimini yaratır. Ancak, sistemin işleyişine yakından bakıldığında, sanal ortamda yaratılan imajın, çağdaş ekonomilerin esnek ve güvencesiz emeğiyle benzer nitelikte olduğu görülür.

Çağdaş ekonomilerin akışkan ve esnek yapısı emeğin de niteliksel dönüşümüne neden olmuş, iletişim teknolojilerinin desteklediği piyasa koşullarında, mekânın ve zamanın esnek kullanımına dayalı, bilgi temelli becerilerin sürekli geliştirilmesi

⁵ Bu metinde, *workawayer* yerine sistemde tanımlandığı gibi “gönüllü”, *host* yerine ise “ev sahibi” sözcükleri kullanılmaktadır. Gönüllü, sisteme girerken 34 avro yıllık ödeme yapar ve tecrübelerinden, hobilerinden bahsettiği, fotoğraf ve videolarla desteklediği bir profil hazırlar. Ev sahibi ise, sisteme kayıt olurken para ödemez. Gönüllüler sisteme kayıtlı ev sahiplerine mesaj göndererek iletişimi başlatırlar.

yönünde baskılanan emek biçimleri yaygınlaşmıştır. Esneklik, eğretilik, geçicilik, güvencesizlik, belirsizlik gibi kavramlarla karakterize edilen emeğin bu yeniden örgütlenme süreçleri, kolektif eylemi güçleştirerek emek üzerinde denetimi artırmış, gittikçe geleceği olmayan ve geçici işlerde istihdam edilen geniş bir toplumsal kesim yaratmıştır (Castells, 2005; Harvey, 1997; Sennett, 2002; Sennett, 2009; Standing, 2014). Standing (2014), günümüz küresel ekonomilerinin çalışan sınıfını “prekarya” olarak tanımlar. Prekarya, kapitalizmin dayattığı esnek zamanlı çalışma koşullarında, hayatını geçici işlerle idame ettirmek zorunda kalan, istihdam ve iş açısından güvenceden yoksun,⁶ meslek temelli kimliği olmayan ve geleceği belirsiz çalışan sınıftır (Standing, 2014, s. 21-40). İnsani etkileşimin yoğun olduğu turizm sektörü de çağdaş ekonomilerin bu rekabet ve piyasa koşullarından doğrudan etkilenmiştir. Gönüllü turizmin gezginleri, prekaryanın karakteristik özelliklerini taşır. Aşağıda, çağdaş ekonomilerde emeğin niteliksel dönüşümünde ön plana çıkan özelliklerin bazıları, *Workaway* gönüllüsünün iş koşullarıyla birlikte okunarak ayrıntılandırılmaktadır.

Gezginin Profili

Workaway gibi turizm sitelerinde, katılımın niteliğini anlayabileceğimiz, sitenin kullanıcılarını nasıl yönlendirdiğini, neleri ön plana aldığını veya neleri görünür kıldığını görebileceğimiz açıklamalar bulunur. Bir *workawayer*, yani gönüllü, sisteme kayıt yaptırdıktan sonra bazı direktiflerle karşılaşır. Sitede, öncelikle, gönüllülerden kendilerine bir profil oluşturmaları beklenir, bu profil gitmek istedikleri yerdeki ev sahiplerinin onları nasıl değerlendireceğini büyük oranda belirler. Bu bağlamda gönüllünün profilinde belirtilenleri, bir tür iş başvuru CV'si olarak görmek mümkün. Profil yaratma bölümünün altında şu açıklama yer alır:

Profil en önemli adımınızdır. Kötü ve tamamlanmamış bir profil ev sahipleri için ilginç değildir ve onlardan geri dönüş alabilmek için çabalamak durumunda kalabilirsiniz. Profilinizi doldururken zaman ayırın ve efor sarf edin. Kişiliğinizi ve deneyimlerinizi ortaya koymaya çalışın ve ne kadar eğlenceli olabileceğinizi gösteren çok sayıda fotoğraf ekleyin (*Workaway Blog*, gönüllü sayfası, 2019).

⁶ Standing, prekaryanın yedi tip güvenceden yoksun kişileri kapsadığını ifade eder: Emek piyasası güvenliği, istihdam güvenliği, iş güvenliği, çalışma güvenliği, vasıfların yeniden üretiminin güvenliği, gelir güvenliği, temsil güvenliği (Standing, 2014, s. 21-40).

Dlaske (2016, s. 425), her ne kadar *Workaway* sistemi kendi tanıtımını kültürel değişim, kültürler arası ilişkileri güçlendirme üzerinden yapsa da “aslında işle ilgili bir sistemdir ve bir gönüllünün ev sahibi bulmak üzere yapması gerekenler bir iş başvurusu prosedürüyle neredeyse aynı niteliktedir” diye vurgular. Gönüllünün kendine ev sahibi bulmak için becerilerini pazarlaması gerekir. Kendini dikkat çekecek biri olarak tanıtmak, ev sahibi ile iletişim kurmak, seyahatini programlamak, gideceği yer için vize işlemlerini yapmak vb. gibi işler, programlama becerisi gelişmiş, aktif bireylerin yapabilecekleri işlerdir. *Workaway*, gönüllülere bilgiler kısmında işle ilgili ayrıntıların gönüllülerin sorumluluğunda olduğunu açıkça belirtir:

Workaway sitesi bir ajans değildir. Size ev sahibi bulmanız için aracılık eder. İyi bir profil yazmanız, bağlantı kurmanız, *e-mail* ile kendinizi tanıtmamız, seyahatinizi organize etmeniz, vize işlemlerinizi ve ev sahibi ile yapacağınız işlerin düzenlenmesi size bağlıdır (*Workaway Blog*, tavsiyeler sayfası, 2019).

Hazırlanan profiller iş başvurusu gibi düşünülürken ev sahipleri de aslında işveren konumundadır. Ev sahipleri, kendi tanıtım yazılarında gönüllülerden beklentilerini açıkladıkları bölümlerle başvuru sürecini yönlendirirler. Aşağıda örnek olarak verilen ilanlardan da görülebileceği gibi, ev sahipleri tarafından gönüllüler çoğu zaman iş başvurusu yapan çalışanlar olarak algılanır ve beklentiler bu doğrultuda ifade edilir:

Haftada 5 gün, günde 5 saat çalışılır, aşağıda çalışma planını bulabilirsiniz: Kalkış: 08.00, kahvaltı: 8.30-9.00, iş: 9.30-12.00, öğlen:12.30-13.15, iş:14.30-17.00. (organik ürünler pazarlayan bir çiftlik için verilen ilandan) (*Workaway Information*, ev sahibi ilanı, 25.06.2018).

Mayıs’dan Ekim’e kadar gönüllü ihtiyacı: Mutfakta yardım, bahçe bakımı, ev temizliği ve resepsiyonda, misafir evinde yardım. Sizden daha da fazlasını istiyoruz: İyi düzey İngilizce, 24-35 yaş aralığında olmanız, en az 30 gün kalmanız. Lütfen sektörümüzle alakalı geçmiş deneyimlerinizi ve temel detayları bize yazınız. Lütfen şunları unutmayınız: Fotoğraf eklemek, uygun olduğunuz zaman aralığını belirtmek, konuştuğunuz dilleri, eğitiminizi, becerilerinizi, yaşınızı, ulusunuzu vb., daha önce hostel deneyimlerinizi, boyama vs. gibi alanlardaki becerilerinizi (*Workaway Information*, ev sahibi ilanı, 25.06.2018).

Bizler, aktif, enerjik, mutlu ve konuşkan; ana dili İngilizce olan; İspanyolca, Fransızca, İtalyanca, Rusça gibi dillerde akıcı konuşan ve

pazarlama metinlerinin çevirisine yardımcı olabilecek; temel bilgisayar ve yönetim becerileri olan; bilgisayarda tasarım becerileri olan; pazarlama alanında çalışmaktan keyif alan kişiler aramaktayız (Workaway Information, ev sahibi ilanı, 25.06.2018).

Turizm sektörünün önemli olduğu Türkiye gibi ülkelerden verilen yukarıdaki gibi ilanlarda, özellikle İngilizce konuşabilen kişilere ihtiyaç olduğu vurgusuna sıklıkla rastlanır. Dil ihtiyacının önemine dair Türkiye’de araştırma dahilinde konakladığım ev sahipleri, gönüllülerden esas beklentilerinin turistlerle iletişimi kolaylaştırmaları ve dil problemini çözmeleri olduğunu dile getirmiştir. Turizm sektöründe hizmet veren özellikle küçük işletmeler veya aile tipi işletmelerin zaten birkaç ay süren turizm sezonunda kazançlarını ücretli emeğe ayırmakta yaşadıkları zorluk, gönüllü çalışanlarla desteklenerek çözülmeye çalışılır. Ekonomik zorluklar büyüdükçe, bu sistemin dünyanın farklı yerlerinden gelen gönüllülerle kültürel etkileşim ortamı yaratmanın ötesinde, acil çalışan ihtiyacına denk düştüğünü ifade eden ev sahipleri, gönüllüleri yabancı dil ihtiyacını karşılayacak ücretsiz emek gücü olarak görürler. Ev sahiplerinin ilanlarına gelen başvurular da yabancı dil ihtiyacı gözetilerek değerlendirilir. Mesela, Muğla’da bir pansiyon işletmecisi, öncelikli ihtiyaçlarının dil pratiği olduğunu, bu nedenle Avrupa’dan gelen ve anadili İngilizce olan gönüllü başvurularını dikkate aldıklarını ifade etmiştir. *Workaway*, turizmi demokratikleştirdiği ve dünya çapından gelen katılımcılar için geniş bir platform yarattığı iddiasındadır. Ancak, sitede kullanılan görüntüler, hikâyeler ve sitenin yayın yaptığı diller incelendiğinde, *Workaway*’in aktif kullanıcılarının “Batı” kökenli, çalışarak tatil yapma yolunu seçen, orta sınıf ve Avrupalı gençlerden oluşan bir grup olduğu görülür (Uriely, 2001, s. 1-4; Dlaske, 2016, s. 419). Bu grup, özellikle, Türkiye gibi deniz kenarındaki ülkelerde kalma olanağı aramaktadır, benzer şekilde bu tür ülkeler de Avrupa’dan gelen gönüllüleri tercih etmektedirler.

Görüldüğü gibi gönüllü başvuruları, başvurulan ülkeye, bilinen dillere, kaç yaşında olduğunuz gibi özelliklere bakılarak değerlendirilir. Standing, emek piyasasında getirisi olmayan işlerin gittikçe daha çekici hale dönüştürüldüğünü vurgular. Bu tür işlere olan talep yoğunlaştıkça iş verenlerin beklentileri artar, işe alım süreçleri karmaşıklaşır. Özellikle belli bir güvencesi olmayan ve belli bir mekâna bağlı olmaksızın değişen sektörlerde çalışan kesimlerin iş başvurularına harcadıkları zaman ve emek gittikçe artmaktadır. Ancak, başvuru süreçlerinde harcanan emek iş tanımı içerisinde görülmemektedir (Standing, 2017, s. 161-167). Benzer şekilde, bir *Workaway* gönüllüsü için de işe başvuru süreci oldukça zaman alır ve ev sahiplerinin tercih

edebileceği yeteneklere uygun imajın yaratılması gerekir. Yapılan işler özel yetenek gerektirmeyen basit ev işleri dahi olsa, sizin kalifiye olmanız beklenir. Site üzerinden ev sahipleriyle kurduğum temaslarda, iş kariyerinin, yabancı dil bilip bilinmediğinin, iş tecrübelerinin vb. etkili olduğunu ve özellikle kalifiye işlerde çalışmış olmanın avantaja dönüştüğünü gördüm. Bu çerçevede, bir gönüllü çalışanın profilinin, küresel ekonomilerde pazarını ülkeler aşırı görebilen, serbestçe seçimini yapabilen, değişimlere, esnek kurallara uyum sağlayabilen, gideceği yeri, ilişki kuracağı insanları, kendini pazarlayabileceği alanı seçebilen, “çağdaş neoliberal düzende temel bir gereklilik olarak sunulan kendini bilme becerisini gösterebilen” (Dlaske, 2016, s. 427) kişiler olarak sunulduğunu söyleyebiliriz.

Esnek ve Güvencesiz Ücretsiz Emek

Profili beğenilen ve işletmelerde çalışmaya başlayan gönüllüler, iş koşulları hakkında site tarafından kısaca bilgilendirilirler. Ancak, bu bilgilerin yüzeysel olduğu ve sistemin, çalışma koşulları konusunda esasen sorumluluk almadığı görülür. Çalışma saatlerinin düzenlenmesi ya da iş risklerine dair sorumluluk gönüllüye bırakılır. Gönüllülere yönelik güvenlik tedbirleriyle ilgili açıklamalar tavsiyeden ibarettir. *Workaway* sisteminde iş güvenliği ile ilgili belli bir prosedür olmamakla birlikte, seyahat ve sağlık sigortası yapılması, tehlikeli olabilecek bölgelere gidilirken iyice düşünülmesi vb. gibi öneriler vardır. “Gereksiz riskler almayın”, diye vurgulanır ve “eğer gönüllülük koşullarınızla ilgili kendinizi rahat hissetmiyorsanız hayır demek veya geri dönmek sizin tercihinize kalmıştır” (*Workaway Information*, güvenlik sayfası, 2019) denilir. Bu ifadelerden de anlaşılabilir gibi, gönüllülerden yalnız başına seyahatin getirebileceği risklerden kendi yöntemleri ile korunmaları beklenir. *Workaway* sisteminin giriş sayfasında “güvenlik” bölümünün ilk paragrafında, seyahat etmenin kendisinin insanlara güven ile ilişkili olduğuna vurgu yapılır. “Seyahat ötekilerine maksimum güvenme kapasitemizi test eder...gerçekte insan ırkının geri kalanına ya da onların büyük bir çoğunluğuna güvenimiz olmasaydı evimizden ayrılmamız imkânsız olurdu” (*Workaway Information*, güvenlik sayfası, 2019) ifadesi ile, evden uzaktayken en ufak insani iletişimin dahi güven gerektirdiği vurgulanır ve seyahatin de uzakta çalışmanın da gönüllünün seçimi olduğu hatırlatılır.

Saha araştırması sırasında, gönüllü çalışan olarak konakladığım iş yerlerinde, iş koşullarının, iş risklerinin ve özellikle iş saatlerinin, sanal ortamda sunulandan farklı olduğunu gözlemledim. Özellikle, turizm alanında yapılan işlerin vasıfsız veya

herkesin yapabileceği türden hizmet sektörüne ait işler olduğu ön kabulüyle hareket edilmekteydi. Ancak her iş kolunda olduğu gibi bu sektörde de riskler vardır. Üstelik profesyonel çalışan olmayan gönüllü, uzmanı olmadığı herhangi bir işte risklere daha açıktır. Mesela gönüllü, doğa sporları, at çiftlikleri ve ekstrem sporlar gibi alanlarda hizmet veren işletmelerin iş riskleri karşısında veya büyük fırınlar, bahçe aletleri, güçlü temizlik malzemeleri, vb. gibi tehlikeli ve kullanılması yeni öğrenilen aletler ya da malzemelerden kaynaklanan riskler karşısında herhangi bir yasal güvenceye sahip değildir. Yasal statüde bir çalışan olmadığı için sigortası da yoktur. Genel bir çerçeve çizilirse, iş ve eğlencenin bir arada sunumu ve gönüllünün sanki çalışmıyormuş gibi kabulü, emeğin değerlendirilmesinde veya işin gerektirdiği önlemlerin alınmasında da esnek uygulamalarla sonuçlanır. Ev sahipleri açısından bu bağlamda gönüllü ile çalışmak, iş veren sorumluluklarını esnettiği gibi, sigorta masraflarını da ortadan kaldırır. Farklı kültürlerin birbirini tanıması, tatilde çalışarak ihtiyacı olanlara destek olmak gibi temalarla yaratılan “kapitalist olmayan kozmopolit hümanizm” (Dlaske, 2016, s. 424) ruhuyla yardımsever, arkadaş canlısı bireyler, burada güvencesiz ve ücretsiz emek gücüne dönüşür. Başka bir ifadeyle, turizmin gönüllü çalışanı, post-endüstriyel dönemde emek gücünün geçirdiği dönüşümlere uyumlu, kapitalizmin yeni kültürüne eklenmiş ve güvencesiz işlerin geçici çalışanıdır (Sennett, 2009, s. 39-41; Sennett, 2002, s. 59-62).

Benzer şekilde, çalışma saatlerinin değişkenliği, turizm işletmelerinde işin tatil için gelen müşterilerin ihtiyaçlarına göre belirleniyor olması, gönüllü çalışanlardan beklentilerin de bu doğrultuda şekillenmesine neden olur. Sitede verilen ilanların hemen hepsinde *Workaway* inisiyatifinin önerdiği gibi çalışma saatlerinin günde iki ile beş saat arasında olduğu belirtilse de uygulamada bu saatlerin oldukça değişken olduğunu gözlemledim. Gelen müşterilerin yoğunluğuna, ev sahibinin o sırada önceliğine almak istediği işlere bağlı olarak çalışma saatleri ve verilen iş değişir. Bir gönüllünün ev sahibi için ayırdığı zaman ilanlarda belirtildiği gibi sınırlandırılmaz. Esnek çalışma saatleri, gönüllü çalışmanın eğlence ve işin bir arada yürütüldüğü bir tatil türü olarak tanımlanıyor olmasının da yarattığı meşrulaştırma içinde olağanlaştırılır. Zaten işçi olmayan, önceden belli çalışma saatleri netleştirilmemiş ve geçici olarak iş yerinde kalacak kişinin emek gücü, aslında patronu konumunda olan ev sahibinin taleplerine göre esnekleşir. *Workaway* gönüllüsü olarak çalıştığım iş yerlerinde, özellikle, gece de servis yapılan turizm işletmelerinde, çalışma saatlerinin değiştiğini deneyimledim. Ailenin küçük çocuklarının çalışma ortamında olduğu ve

gönüllülerin onlarla ilgilenmesinin istendiği durumlarda ise, çocukların gönüllüden talepleri doğrultusunda çalışma saatlerinin artmasının olağan karşılandığını gözlemledim.

Öte yandan, yukarıda işaret edildiği gibi, gönüllü çalışanın ana dili önemli bir etkidir. Türkiye gibi Akdeniz ülkelerinde, turizm sektöründe çalışacak gönüllülerin, başta İngilizce olmak üzere farklı dilleri biliyor olmaları tercih nedenidir. Gönüllünün hem ev sahiplerine dil pratiği yaptırması, hem de, müşterilerle iletişimi sağlaması beklenir. Gönüllünün, sitede ısrarla vurgulandığı gibi “farklı kültürleri ve dilleri tanıma” ihtiyacı, hele de turizm sektörünün yoğun olduğu aylarda karşılanamaz. İşin yapısı ve işletmecilerin yoğunluğu gibi nedenlerle gönüllülerin yerel dili öğrenme pratiği birkaç kelimedenden öteye gidemez. Burada yerel diller ve kültürlerle ilişki “iktisadi işlemlerin nesnesi olarak araçsallaşır” (Dlaske, 2016, s. 436) ve kültürel çeşitliliğin teşvikinin bir aracı olarak çok dillilik, turistik bir işletme içindeki iş koşullarının gerekliliğine dönüşür. Herhangi bir yerde kalış süresinin sezonluk hatta kimi zaman birkaç hafta olduğu düşünüldüğünde, ev sahiplerinin gönüllülerle derin bir ilişki kurma koşulları oluşamaz ve öncelikle müşterilerin ihtiyaçlarına odaklı, işin yürütülmesini esas alan bir yerden iletişim kurulur. Türkiye’ye özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinden gelen ve Akdeniz’de tatil yapmak isteyen gönüllülerle yaptığım sohbetlerde, bu geçicilik duygusu ve yerel kültür hakkında bir şeyler öğrenmeye fırsatları olmadığı konusu sıklıkla dile getirilmiştir. Deniz kenarındaki işletmelerde birkaç hafta kalmak, aslında alışıldık turist bakışı değiştirmek ve bölgenin yerel kültürünü anlamak için yeterli değildir.

Geri Bildirim Mekanizması ve İşin Denetimi

Workaway inisiyatifinin yarattığı iletişim ortamı katılımcılar açısından bütünüyle serbest ve kontrolsüz bir alan değildir. Ev sahibi ve gönüllüler arasındaki ilişkiler, uyumlu ve verimli çalışmayı mümkün kılacak şekilde güç ve kontrol uygulamalarıyla, yönetim stratejileriyle çevrelenmiştir (Thompson vd., 2017, s. 34-41). Bu bağlamda, *Workaway* sitesinde dikkat çeken bir başka bölüm de geri bildirim (*feedback*) bölümüdür. Gönüllüler, herhangi bir yerde çalışmalarını tamandıktan sonra bir süre geri bildirimler yazarak sistemle ilişkilerini sürdürürler. Bu yorumlar, kaldıkları ev sahipleri hakkında sitede açık şekilde görülebilen kısa metinlerdir. Yorumlar, aynı şekilde ev

sahipleri tarafından da gönüllüler için yazılır.⁷ Her ne kadar, *Workaway* sistemi gönüllüler ve ev sahipleri arasındaki ilişkide doğrudan müdahil görünmese de geri bildirimlerin yayınlandığı bölüm ile aslında her iki taraf da kendileri hakkında yazılanları görebilmekte dolayısıyla, geri bildirimler ile tercihlerde etkili olacak ortam yaratılmaktadır. Bir yandan da herhangi bir şikâyet olduğunda hem gönüllülerin hem ev sahiplerinin sayfalarına müdahale edebilmekte, geri bildirimlerde kullanılan dil kontrolden geçirilerek yayınlanmaktadır. Araştırma sırasında ev sahipleriyle ve gönüllülerle yapılan sohbetlerde, şikâyetin niteliğine göre kullanıcıların sayfasının *Workaway* tarafından tamamen kapatılmasının da mümkün olduğu öğrenilmiştir.

Bir başka yanıyla, gönüllülerin ev sahipleri konusunda yaptıkları yorumlarda bir tür otokontrol mekanizması da işler. Olumsuz yorumlar almaktan çekinen gönüllüler, çalıştıkları yerlerdeki koşullar hakkındaki eleştirilerini yazmamayı tercih edebilirler. Finlandiya’da bulunan Lapland bölgesindeki gönüllü turizmine odaklandıkları araştırmalarında Kauppinen ve Dlaske, gönüllülerle yaptıkları görüşmelerden, sitedeki çalışma koşullarına ilişkin bilgilerle uygulamaların farklı olduğunu öğrenirler. Gönüllülerin çalışma pratiklerinin ayrıntılarını anlamak için sitedeki çalışma koşullarına ilişkin veriler ve yorumlarla, gönüllülerle yapılan görüşmeleri bir arada değerlendirirler. Görüşmelerde gönüllülerin, özellikle çalışma saatleri ve işin riskleri hakkında yaşadıkları zorlukları vurgulamalarına rağmen, ev sahipleri hakkında yazdıkları yorumlarda bu zorluklardan bahsetmediklerini görürler (Dlaske, 2016, s. 419-421; Kauppinen, 2014, s. 5-7).

Gönüllülerin ve ev sahiplerinin birbirleri hakkında yazdıkları geri bildirimlere daha yakından bakıldığında ise, gönüllüler hakkında yazılan profillerin onların becerilerini, çalışma biçimlerini ve genel karakter özelliklerini tanımlar nitelikte ayrıntılı olduğu fark edilir. Bu profiller, bir aile üyesi gibi sunulan ev sahibinin aslında patron gibi çalışanını değerlendirdiği, işi nasıl yürüttüğü konusunda onu gözlemlediği ve öteki “iş verenler”in yararlanabileceği bilgiler ilettiği örneklerdir. Başka bir ifadeyle, geri bildirimler, var olan ev sahiplerinin ve gönüllülerin deneyimlerini, potansiyel gönüllü ve ev sahiplerine aktarmanın bir yolu olmakla beraber, “demokratikleşmiş panoptikon” formuna hizmet eden araçlardır. Bu uygulamalar, sadece çalışanı geri bildirim verme ve alma sanatında eğitmekle kalmaz, aynı zamanda kaldıkları süre boyunca

⁷ 2019 Ekim ayında siteden alınan bilgilere göre 35,690 geri bildirim vardır. Ev sahiplerinin ve gönüllülerin sayısı değiştikçe, yorumların yoğunluğu da değişmektedir. Bir gönüllünün en az ziyaret ettiği ev sayısı kadar yorumu olduğunu söyleyebiliriz.

performanslarının, karakterlerinin ve tutumlarının en küçük ayrıntısına kadar gözlemlenip değerlendirildiği potansiyel işçileri de hazırlarlar (Bröckling'den aktaran Dlaske, 2016, s. 435).

Harvey (1997, s. 146), tarihsel olarak emek gücünün denetimi meselesinin karmaşık bir süreç olduğuna işaret eder ve denetimin farklı ölçülerde baskı, alıştırma, massetme ve iş birliği içeren bir bileşim olması gerektiğini vurgular. Denetimin işleyebilmesi için denetimi örgütleyen mekanizmaların sadece işyerlerinde değil, toplum çapında örgütlenmesi gerekir. İşçinin herhangi bir çalışma sürecine entegrasyonu, çok geniş bir toplumsal zeminde fiziksel ve zihinsel kapasitesinin toplumsal denetimi anlamına gelir (Harvey, 1997, s. 146). Çağdaş ekonomilerde denetim mekanizmaları, iletişim teknolojilerinin üretim ve tüketim süreçlerine eklenmesiyle birlikte çeşitlenmiştir. Maddi üretim süreçlerinden çok sembolik anlamların değer bulması, denetim mekanizmalarını da etkilemiştir. İletişimciler, pazarlamacılar, reklamcılar vb. ile şekillenen piyasada, aynı zamanda sistemin işlemesini de sağlayan çalışanlar, iletişim araçlarıyla desteklenen kültürel kodların tüketicileridirler (Artun, 2014, s. 27). *Workaway* sitesinde sunulan gezgin çalışan, sanal ortamda üretilen sembolik değerlerle karakterize edilir. Maceracı, değişken koşullara hızla uyum sağlayabilen, farklı kültürleri anlamaya ve onlara yardım etmeye hazır bu kişi, ev sahibinin gözünden iş yapma biçimiyle değerlendirilirken belli bir çalışma standardının beklendiği kişi olur.

Başka bir ifadeyle bir gönüllü, işini yaparken profilinde herkesin göreceği ve öteki seyahatlerini etkileyecek geri bildirim veren "patronunun" denetimli bakışları altında çalışır. Bu şekilde biriken geri bildirimler, sisteme dahil olacak potansiyel gönüllüleri de yönlendirir. Gönüllülerin, güler yüzlü, sempatik, aktif, neşeli gibi kişisel özelliklerinin yanı sıra, yetenekli, öğrenmeye açık, çalışkan, disiplinli, müşterilerle iyi ilişkiler kuran gibi iş yapma biçimlerine dair tanımlar sıklıkla tekrarlanır. Geri bildirimler, platforma yeni girecek kişilere kendisinden hangi özelliklerin beklendiğini ve hangi niteliklerinin sisteme dahil olma sürecini hızlandıracağını gösterir. Olumlu geri bildirimler arttıkça, gönüllünün ev sahipleri tarafından kabul edilmesi ihtimali de artar. Böylelikle, *workaway* geri bildirim sistemi, işin sürdürülmesi ve uyumlu çalışma ortamının sağlanması açısından bir tür kontrol mekanizmasına benzer ve yeni katılacakların da sisteme uyumunu sağlayan bir tür ağ gibi çalışır.

Sonuç

Araştırmamız, seyahat pratiğini ve kültürlerarası iletişimi geliştirme, farklı kültürlerle ve dillere dair derin gözlem ve bilgi edinme, insanlara yardım ederek tatil yapma gibi değerli amaçlarla ilişkilendirilen turizme odaklanmıştır. Bu turizm alanında *workaway.info* inisiyatifinin aktif kullanıcıları, dünyada farklı coğrafyaları gezmek ve farklı kültürleri öğrenmek üzere kendi seçimleriyle gönüllü emeklerini veren kişiler olarak sitede sunulurlar. Ancak, gittikçe yaygınlaşmakta olan ve pazarını genişleten *Workaway* sistemi gibi platformlar, çalışma ve tatil olanaklarını bir arada sunarken çağdaş sosyo-ekonomik sistemin çerçevesini çizdiği iş ve işçi profilini destekler niteliktedir. Bu tür sistemler, turizmde gönüllü emeğin kullanımını yaygınlaştırırken, aynı zamanda güvencesiz ve ücretsiz emek gücünün rasyonelleştirilmesine olanak sağlayacak söylem ve pratikleri üretirler.

Workaway gibi sistemleri kullanarak dünyanın çeşitli yerlerinde çalışanlar, neo-liberalleşmiş piyasa koşullarının ihtiyaçlarına cevap verecek becerilere sahip ve organizasyon yeteneklerini bu yönde geliştirebilen kişilerdir. Bu şekilde turizm alanında çalışanlardan otel işletmesinden, at çiftliği organizasyonuna kadar oldukça çeşitli işlerde, esnek çalışma saatlerine uyumlu, risk alabilen, organizasyon yetenekleri ve sosyal becerileri gelişmiş, girişimci kişiler olmaları beklenir. Ülkeden ülkeye seyahat halinde olan gönüllüler, seyahatlerinin gerektirdiği planlamayı yapmanın yanı sıra, iş ve yaşam koşullarının değişkenliğine hızla uyum sağlayabilecek, geçici ve kısa dönemli işleri yapabilecek ve onların gerektirdiği becerileri geliştirebilecek, başka bir ifadeyle, kalifiye olmaları beklenen ancak niteliksiz işler için aranan, ucuz iş gücü ihtiyacını karşılayan kişilerdir. İş ve tatili bir araya getirmek hem toplumsal yararlılıkla hem de bir tür macera duygusuyla birleşerek, işi eğlence ile birlikte sunar, dolayısıyla çalışma motivasyonunu para üzerinden değil, yeni yerleri görme, kültürel miraslarla tanışma, yeni insanlar tanıma üzerinden sağlar.

Turizmde, herkesin yapabileceği işler olarak sunulan birtakım işlerde gönüllülerin çalıştırılması gittikçe yaygınlaşan bir pratiktir. Farklı kültürlerin birbirleriyle ilişki kurmasının yolu veya kültürel çeşitlilik zeminini besleyen etken olarak sunulan turizm, gittikçe güvencesiz ve ücretsiz emek gücünün kullanım pratiğine dönüşür. İş ile boş zaman arasındaki ayrımın muğlaklaştırılması, işin kültürel bir aktivite olarak görülmesiyle ücretsiz emeğin kullanımını kolaylaştırır. Böylece gönüllü-çalışan figürünün, bir yandan, mevcut ekonomik ortamın ihtiyaçlarına cevap verebilecek özelliklerle bağı sağlamlaşır, öte yandan, macera duygusuyla harmanlanmış, değişken ve geçici alanlardaki çalışma koşulları meşrulaşır.

Kaynaklar

- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Artun, A. (2014). *Sanat Emeği Kültür İşçileri ve Prekarite*. İstanbul: İletişim.
- Benson, M. A. (2011). *Volunteer Tourism, Theory and Practice*. Benson, M.A. (ed.) *Volunteer Tourism* (1-6). London and New York: Routledge.
- Binark, M. (2007). Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu. Binark, M. (Der.), içinde, *Yeni Medya Çalışmaları* (21-44). Ankara: Dipnot.
- Castells, M. (2005). *Ağ Toplumunun Yükselişi*. (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çomu, T. ve Halaiqa, İ. (2014). *Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi*. Binark, M. (Der.), içinde, *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (26-88). İstanbul: Ayrıntı.
- Brennan, C. (2018). Northern Lights Instead of Workers' Rights: Volunteer Working Tourists in Finnish Lapland. *Nordic Journal of Working Life Studies*. 8(2), 43-61.
- Dlaske, K., Barakos, E., Motobayashi, K and McLaughlin, M. (2016). Linguaging the Worker: Globalized Governmentalities in/of Language in Peripheral Spaces. *Multilingua, Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*. 35(4), 345-359. doi:10.1515/multi-2015-0009 (10/07/2018)
- Dlaske, K. (2016). Shaping Subjects of Globalisation: At The Intersection of Voluntourism And The New Economy. *Multilingua*. 35(4), 415-440.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu*. (S. Savran, Çev.). İstanbul: Metis.
- Kauppinen, K. (2014). Welcome To The End of The World! Resignifying Periphery Under The New Economy: A Nexus Analytical View of a Tourist Website. *Journal of Multicultural Discourses*. 9 (1), 1-19. doi:10.1080/17447143.2013.831422 (05/06/2018).
- Kozinets, R. V. (2002). The Field Behind the Screen: Using Netnography For Marketing Research in Online Communities. *Journal of Marketing Research*. 39, 61-72. doi: 10.1509/jmkr.39.1.61.18935. (10/05/2017).
- Kulavuz-Onal, D. and Vasquez, C. (2013). Reconceptualising Fieldwork in a Netnography of An Online Community of English Language Teachers.

- Ethnography and Education* 8(2), 224–238. doi: 10.1080/17457823.2013.792511 (05/05/2017).
- Lyons, K.D. and Wearing, S. (2008). Volunteer Tourism As Alternative Tourism: Journeys Beyond Otherness. Lyons, K. and Wearing, S. (ed.) *Journey Of Discovery in Volunteer Tourism*. UK: Cabi International, 3-12.
- Mintel, (2008). *Volunteer Tourism – International – September 2008*, London: Mintel International Group Ltd.
- Rageh, A., Melewar, T.C., and Woodside, A. (2013). Using Netnography Research Method to Reveal The Underlying Dimensions of The Customer/Tourist Experience. *Qualitative Market Research: An International Journal*. 16(2), 126–149. doi: 10.1108/13522751311317558 (06/06/2018).
- Sennett, R. (2002). *Karakter Aşınması*. (B. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Sennett, R. (2009). *Yeni Kapitalizmin Kültürü*. (A. Onacak, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Standing, G. (2014). *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf*. (E. Bulut, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Standing, G. (2017). *Prekarya Bildirgesi*. (S. Çınar, S. Demiralp, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Thompson, J., Curran, R. and O’Gorman, K. (2017). A Modern Day Panopticon: Using Power And Control Theory to Manage Volunteer Tourists in Bolivia. *Tourism Management Perspectives*. 22, 34-43. doi:10.1016/j.tmp.2017.01.003 (05/05/2017)
- TRAM, (2008). *Volunteer Tourism: A Global Analysis*. Barcelona: ATLAS.
- Tomazos, K. and Cooper, W. (2012). Volunteer Tourism: At The Crossroads of Commercialisation And Service?. *Current Issues in Tourism*. 15(5), 405–423.
- Uriely, N. and Reichel, A. (2000). Working Tourists and Their Attitudes to Hosts. *Annals of Tourism Research* 27(2), 267-283. doi: 10.1016/s0160-7383(99)00071-7 (10/05/2017).
- Uriely, N. (2001). Travelling Workers’ and ‘Working Tourists’: Variations Across the Interaction Between Work and Tourism. *International Journal of Tourism Research*. 3(1), 1-8. doi:10.1002/1522-1970(200101/02) (15/05/2017).
- Uriely, N., Reichel, A. and Ron, A. (2003). Volunteering in Tourism: Additional Thinking. *Tourism Recreation Research* 28(3), 57–62. doi: 10.1080/02508281.2003.11081417 (15/05/2017)
- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek*. (R. G. Ögdül, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Wearing, S., Deville, A., and Lyons, A. (2008). The Volunteer’s Journey Through Leisure into the Self. Lyons, K. and Wearing, S. (ed.) *Journey Of Discovery in Volunteer Tourism*. UK: Cabi International, 63-72.

Wearing, S.L. (2001). *Volunteer Tourism: Seeking Experiences That Make a Difference*. Wallingford, UK: CAB International.

Workaway Home. Erişim: 18 Haziran 2019, <http://www.workaway.info>

Workaway Home. Erişim: 19 Temmuz 2019, <https://www.workaway.info/mission.html>

Workaway Home. Erişim: 18 Haziran 2019, <http://workawayblog.com/how-to-volunteer-around-the-world-for-free/>

Workaway Home. Erişim: 25 Haziran 2018, <https://www.workaway.info/3295268854bf-en.html>

Workaway Home. Erişim: 25 Haziran 2018, <https://www.workaway.info/521811812787-en.html>

Workaway Home. Erişim: 25 Haziran 2018, <https://www.workaway.info/565165876985-en.html>

Workaway Home. Erişim: 25 Haziran 2018, <https://www.workaway.info/21314851174c-en.html>

Workaway Home. Erişim: 1 Temmuz 2019, <https://workawayblog.com/how-to-volunteer-around-the-world-for-free>

Workaway Home. Erişim: 10 Haziran 2019, <https://www.workaway.info/safety.html>